

OROBLE
 CIBOLE
 KOGUI
 DAMANA
 YUKPA
 WAYUNAKI
 ACHAGUA
 ROMANÍ
 ITTI ENNAKA
 ENOJA NI DALINGI
 BARÍ
 TULE KICHWA
 WOUNÁN U'WA
 EMBERA HITNÚ CUIBA
 TATUYO TINIGUA PIAROASIKUANI
 ÑENGATÚ GUAYABERO SIRIANO SÁLIBA
 ACHAGUA
 CARAPANA PUINAVE PIAPOCO
 EDUÚRIA TARIANO CARIJONA KURRIPAKO
 NAMTRIK WANANO TUYUCA KUBEO BARÁ
 YANA CONA NASAYUWE DESANO PISAMIRA
 INGA PIRATAPUYO YURUTÍ BARASANO
 AWA PIT. UITOTO TUKANO MAKUNA
 TAWANO
 CABYARÍ COBOLAJE KAMENTSÁ KAKUA YUHUP
 COFÁN SIONA MIRAÑA
 TANIMUKA ANDOQUE
 COCAMA NONUYA
 MUINANE OCAINA
 TIKUNA
 BORA
 YAGUA

MIRAÑA

Acuerdo Final para la Terminación del Conflicto Armado

Una publicación de
**La Oficina del Alto
 Comisionado para la Paz**
 y traducida por
MinCultura

AME`KATS+ AÑE P+RUVE ME IMICHO`KASIMEIKI IMIÑEREJUKO ME I`KAKI PAIJUVAREJUKO

Píkab+me av+jube Juan Manuel Santoma gwakimeíme, bajumunaáma, Cubamunaá iñuj+vu dit+ ijuvakí ame`katsiañe p+rúvetu imiñerejúko dit+ íimicho`katsimeikí.

Noruegamunaá, Cubamunaá, pi`kaveme me iñuj+munaáma me av+jube pikomemá dit+ ijuvakí ame`katsiañe p+ruve, gwañejé bajumunaáma, áne tené kátunu teijú pikomé tets+`du imiñerejúko mé í`kaiñe.

Te`dure me pikoó me na`bemuke Venezuelamunaá, Chilemunaá síñe iñuj+muaá Tédure méke dít+ y na`benukí iñé ame`katsiañe p+ruve íjú tené íimicho`katsimeikí.

TSukajakutuko dit+ íjuvai`kane amékats+ íimichókats+meiki, aroné tsa` imiñe dit+ íjuvane p+ruveíkatune, ikokai`du imiñerejúko paneré me iñú+ av+ju`te dit+ma bajumunaáma íjuvane gwajakuam+tu kátunumé. Áne ikoka añumunaá gwajakuam+tu í`kane dit+ néne ab+jú gwajakuam+tú íkane néi pamére mé iñuj+r+ í`kame pádure pamére me íkaí, tsá tsist+ ayutu tsá múa pa`t+tune, téne llieko panevaj+ dit+ av+jube Juan Manuel Santoma gwakimeime mit+ne íjuváme, imiñe pamére iñé me iñuj+ri íkame mé kugwatsomeiki.

Mit+nejuko av+ju`te bajumunaáma íjuvane +gwabojukóme, te`dure tsiñé inuj+munaá europeomunaáma ijuvakome díitie meéke ína`benukí, imiñerejúko pamére iñé me iñuj+ri (Colombia) me í`kaki tsaá júko tsíñe ame`katsiañe í`kaitune, tsá bajumuna ame`katsicoitune oónova`tema.

Te`dujúko me av+jube, bajumunaáma av+jubema, imicho`katsimeíñe téneyie katunujúkomé gwajakuam+tu.

SINTESIS DEL ACUERDO DE PAZ

AMÉKATS+ PERUVE IMIÑE ME KUGWATSOMEIKI

Iñé gwajakuam+tu kátunumé amékats+ bajumunaáma me iñuj+ri p+ruvene, áne me av+jube úballejúkoí ts+ít+muna av+júteké amékats+ me iñuj+rí p+ruvene téneyie néjúkome múdújúkoí áchijúmeke me av+júte nábenuímé, teneyiéboógwane gwajakuam+tu kaátunukoóme, +m+aneré dít+ íjuvaíkané.

Acuerdo
de
Paz

Me iñuj+vu akúkaroimé paneváj+ y ijuvaíkane bajumunaámaiñé amékats+ y íkajukótu, áne íkamé imichoíme me iñuj+ me pivets+ívú, mékevá témeíme panevaj+ me gwakimeitú nábenuímé.

Me iñuj+ +tevaímé paijuvare, y gwajakukí múdújuko me íkané, bátsoañetu meké nábenuíme, ikáveméke akuimé panevaj+ me ts+íemene me vátsoné me náj+enukí, tédure bajuné me témeí tsukajadú mé keémemu témeíkadu, pámekere memunáke nábenuíme av+jube gwajakukói Mít+ne ts+eme ajabatú ds+j+vemé.

IBÍÍ IMICHAMEI ÍJU

Av+jube imichokóbe bajumunaáma, dít+ibií me iñuj+riigwakimeijukótu ánetú ákuíve íkave tené íkaverí me náj+enuki me ts+emené me gwakimeiki, katurúkojáne ménutsoibe, +vatsojáne, kémemuke nabenuimé, gwallemuke +vatsoíme, ts+méke +datsomeke nábenuíme, ímiñe meíkaki me iñuj+rí. Gwajakume me iñuj+ímiñe me témené téneyie+tevaíméibiígwaj+ m+amuná igwakimeijukotú, ténéj+ imichonéj+ me muná av+jútema y píkavenema úballeíme. Ádure imichome y nábenuki +datsoméke mé iñuj+riíkameke.

MÉ +ÑÚJ+NE OMÍCHO

Pámekere mé munádu íkameke ákuime iñuj+, dít+epe dótunéj+ áne omichoíme, Av+júte imilleí jaáñe pámedir+ téne íkane, tsít+ muná Av+júte ákui ikáve mémunáke, añumunáke y nábenuki; Téne líie me íkats+ivupamére mé píkavei me gwajakukímúdu méav+júbe +tsamejújú méke inábenuíne.

Túkenuimé y nábenuné iñuj+ma íkatumeke, gwallemukets+mema íkalleke taj+vatúlleke, amékatsitu tsítívu peméke, omichoíme y íñuj+vu, áne me iñuj+ri me íkakoka meéke témeime, tsá gwádikane méke p+toítune méjárí, me iñuj+ri.

+DATSO ME IÑÚJ+RI P+RÚVENE

Panevaj+túAv+júteijúvane, tédure néme mi óts+ku píkava túkeverí tsaájuko +datso me iñuj+ri íkaitune, mit+ané gwakimeí íkai. Tédurevátsumuke+vatsóime, dít+rejuko méke +vatsoíkaipánévaj+ gwakimeiañetu añumunáíjuvaíkane, tédure méke dít+ inábenuki, añumunáma y ijuvaíkaki.

Acuerdo
de
Paz

Makiníñeba íñuj+ p+nétu gwav+ubené (3 millones)túkeb+rí íñuj+ me ab+júbe m+amunáke ákuibe.

Mé íñuj+vú tédure nábenuime me ts+emeneañé me vátsoné, panevaj+ me gwakímeiñé, úvíba, gwáraj+, nítuba, núpáki íyóne, pánevaj+ me gwakimeíñe náj+enuíme.

MÉ IÑÚJ+ AB+JÚTE NÁBENUI

Sít+muná av+jútema imichojukóme dít+ méke nábenuiñe, téneyieme Av+júte tsá dít+ imilletuné ibiím+amuná gwakimeíñe, mémunáidu me ibíí mé menuí me gwakimeiañe me ménukí, m+amunáke me yúvanukí, tédú íkane ídú imíllemé mé káni méke ákuí ánema bóíkube, múdu me témejúi me katurúkore íkane añumunaá meéditu dótukuiñellie.

Gwajakuam+tú kátunúme, tsateke píkoíme me íñuj+rí dít+ y úyeki múake y nábenuíki, y +vatsokídít+ke tédure me +vatsoki, tsádure me íkaki, teneyié mé munáá dítu úkuime tsáteke tsáduredít+ y gwakimeiki, +temeré múdu me íñuj+ me témejú, +néj+ me gwakimeijú, múdu ts+meke mé pívetsoju, áne ígwajakunema +néj+ mé munáke p+tóju tets+du +naá méke p+tonetu méke nábenujúme.

ÁÑUJUNE Y PÍKONE ÍMICHAMÉI ÍJU

Bajumuná, me av+ejútema Gwajakume me íñuj+ y tutávaátsone ténéj+tu íkame imichókats+meíme, áne néme tsaájuko me amékats+itune ténellie me añujúne me píkokoi, amékats+ri me íkane líe me íñuj+ me tútavátsoí.

Íñe gwajakuam+tu tédure íjuvane kets+vu pikojúme bajumunaáke, múju dít+ke témejúi dít+ me av+júte amékats+añetu níñerekó dít+ íjuvajú, ánetu av+jube imichókoi múdume onováte dít+ke téméjui 22 íkats+vu píkoíme bajumunaáke, tédure +tsameimé ánetu néme bajumunaáke imiñe me +teí dít+ke, m+amunáke dít+ y tutavátsoiñellie ténéj+tu íkame mit+ne témemeíme, m+amunáke ts+díkane pát+iñellie.

Acuerdo
de
Paz

AMÉKATS+ P+RUBE PAIJUVAREJÚKOI

Tédure ts+ít+ muna av+júte íñe iñúj+ri íkame gwajakuíme me av+jube bajumunaáma ímíchókats+meiñe, íkokátu bóógwane panevaj+ píkomé.

Me av+júte íjuvaí bajumunaáke y nábenuíñe médurejúko dít+ y íkaki, imichoímé tédure av+jútedu dít+ íkaki.

Píkoímé bajumunáke imiñe íkats+vu, gwakimeitu ákuime, óvátsamuké gwajakuam+ne +tetumeké návenuimé, bajumuná chememéké yúvanuimé katurúkojavú, mé iñúj+ tutavátsomeké tsateké kuvejanuíme tsá ots+ túkevé píkabane, tédur+, tsá ots+ y ots+tú mákini píkava, sít+ké néniñej+ menúmeke téduré kuvejanuíme, mióts+ku tsá túa túkevé píkanané ts+t+ke kuvejanuime tsápi túkeve píkabane.

IMICHÓKATS+M+I ÍJÚ PÍKABE

Íñe ab+júte ípíkabenema íjubaíkame amékat+ p+rubetu, imíchokome me iñuj+rí amékat+ íkajukotukí, bajumunaáma imiñerejuko dít+ kavab+né.

Íllú nébeav+júbe bajumunaáke, íjú dit+keákubé:

- Bajumunaáke imiñe me témeí.
- Gwajakuam+ne +t+tsoíbe.
- Katurúko ákuimé.
- Gwakimeí ákuimé
- Médure íkaime.

Paneré gwajakuam+tupíkameiñe av+jube ákuibajumunaáke, dit+ néniñej+ y menujúkotu me iñuj+ pañe.

Tsukajamunáovátsamuke, ts+meke, gwallemuke, +gwaboíkame dit+ imiñe íkai'kaki.

Áb+juebe ómichoibe iñuj+ bajumunaa dótukune.

Yúváteke ádoime igwakimeí.

Mít+jane nábenuíbe imenumeikí.

Panevaj+tú me ab+júbe méke nábenuí me gwakimeí añe me ménukí tsukajamuná íkaíkadu me íkaki.

Áv+júte pamere íñe iñij+r+ íkame +tejukome bajumunaama y ijubanej+.

Acuerdo
de
Paz

**Acuerdo
de
Paz**

CAPITULO ETNICO

ME IÑUJ+ AVIEJUBE BAJUMUNAÁMA IMICHO´KATSIMEI ÍJU P+RUBE, PAMEMARE MEMUNAMÁ.

Me Av+jube Juan Manuel Santo, bajumunaáma imichókatsimeime amékatsi p+ruvetsoimé, áne íkame me íñuj+ tsum+tsoime bajumunaáma mit+néjuko y píkavenema y íjuvane, pámekere muamunáke me íñuj+ri íkameke kákúsome aneyié néme, dít+ ídu gwajakui íñuj+ y témené, panevaj+ múdune tsiemene bajune pañe íkanéj+ imiñé témeme. Tédure méke nábeniime meíñuj+vu añumunaá tutavátsome téneyie íkoka me íñuj+ imichoimé, añumunaá imilleí tsukajadú me íkaikadu íkoka me íkane, +gwabo íjú me llévone, mátsi me ménune, kémemu hovásamuke mamavíeí.

Panevaj+ me íñuj+ri me ménui, tédupe mé kémemu íñe íñuj+ temeíkame, me kánike +kuveíkame áne mé kani méke nábenúi, tsukajamuná mit+ne panevaj+ gwajakui áne añumunaá gwáts+ne dejuvu múa +tsámei tutavavéi, árone ikoka me imilleí me av+jube Juan Manuel tsít+éj+ tutavátsone y imichameíñe, tétsivupe me munaá tsít+ íñuj+vu péme. Tédure bajumunáá mé ts+méke dótúkuíkame tsít+ munaáke ds+j+vetsoíkame.

Téneyie ikoka pámekere me munaáke Mít+ne me íñuj+ av+jube méke +tsaveíkaibe, tsaájuko amékatsiañe me íñuj+ri íkaitiune, imiñerejúko me íkaiñe.

Me munaá +tsameíri íkaiñe panevaj+ sukajá méke pát+néj+, me íñuj+áñe añumunaápe méke dótunéj+, tsukajamuná +tsamei tutavátsome néniñéj+ me íñuj+ri ménujukome, teneyié me av+jube me íñuj+ imiñerejúko y píkoiñe méke nábeniibe tsít+ av+jútema imichókatsijukome bajumunaáma amékatsiañe y p+ruvekí.

TÚKENÚ

Pánebaj+añe me íñuj+ av+jube tsít+ av+jútema íjuvaíkane, íñe amékatsi p+ruve, me íñuj+ tsum+´tsome, imiyéme tsádure me íkane tsá múa íkaitiune tsít+ alluvú, panevaj+ me tsatsienéj+ tsádure íkai, me íñuj+, me máchó, mamavíe, +gwabo íjú, ts+meke, óvátsamuke, gwayemuke ímiñe me témené. Av+júte íñe íñuj+ri íkame katunui gwajakuam+tu pámekere me munaáke y témeíñe, nábeniime, tédujúko añumunaá gwajakuam+tu píkameíñe OIT gwakimeitu íjuvane.

Acuerdo
de
Paz

Me munaá av+júteke añumunaá lléboí dit+ ijuvane y píkavekoka dit+ ijuvane, múdupe tsukajamunaá me íñuj+ témejuíkame saápe néniñe +tsameíri mé íñuj+ dít+ gwakimeíkatune, bájune temeíkame, iaméke, moá; Añumunaá gwajakui imiñe me íñuj+ mé témene.

PÍIKO PA´ÁTIETE

Mújune mé kémemudi úballe íkai, íkoka ovátsamu tsaájuko kémemu íjú y gwajakutune, médi íke íkane panevaj+ me íñuj+ri me ménune, árone tsá múa úkutune téneyie me av+jube tsatúkeverejuko díbe ijuvane, pamére ovátsamu, ts+mema me úkui me píkoki, panevaj+ médi íkanéj+ ovátsamuke me +vatsóí méditú teéne y p+ruveiñellie, téneyie me úkui me píkoki.

Múdupe amékatsi piveéju, tsukajako amékatsi me íñuj+ri téne túkevane, teneyie me av+jube imiyekói amékatsi p+ruvene, mit+nejuko m+amunaáke bajumunáa ds+j+vetstone, téneyie bajumunaáma imichócatsime, me íñuj+ne méke dít+ iomitsokí.

Imiñerejuko me íkaiñe, Mít+ne me íñuj+ av+jube méke nábenúi, gwayemuke, ts+meke, kememúke, panevaj+ médi íkanéj+ mé témeiñe Mújune mé tsiemene íkanéj+ ádotsomeí. Tsukajamunaádi Panevaj+ íkaíkai, +guavo íjú, mátsi, mamavíe, mé kánike me +kuvene, íyú tádimua íñe íñuj+ temeíkame áne túkeve imiñe dít+ma peíkane panevaj+ dít+ menuíkane.

ME I´KATSÍ IMICHAMEIÑE

Tsukajape me íñuj+ri imiñe me íkaíkai, mé kémemu pe +gwaboíkame, +vatsoíkame, ovátsamuke mamav+i´kame, tédure gwallemuke tálleumu +gwaboíkame, +vatsoíkame panevaj+ me gwajakuki, katurúko bajune pañe íkane múdu me imichoju bajune katurúko m+amunaáke me yúvanuki. Íyupe tsukajamunaá me íñuj+ri kugwatsomeíkame.

Áne tsukajakutuko tsít+munaá me íñuj+vu ukavene (añumunaá) tetsídupe mé kémemu +´tsamei mútai, saájuko tsatsiburé me íkatune me íñuj+vure me munaáke néniñej+ añumunaá menuíkame, tsukajakutuko me munaáke y ds+j+vetsoíkame, téneyie av+júte ijuvakome tsádure me íkaiñe, tsá me ayutu múa pát+itune dit+ke me padukuyedu, tédure múa munaáke padukuyeime.

Béne m+amuna me íkame tsá me íñuj+ri me íkakotune, tsít+ íñuj+ri ikoka me íkai mít+neko mé kémemu ds+j+v+ne, tsaájuko +gwabo íjú me llévoitune me +´tsamei

**Acuerdo
de
Paz**

páv+enuí, +gwaboju íjú lléotume néniñe m+amunaáke mútatoí, tsá múa pañe añujune íkatune m+amunaáke me ds+j+vetsoki, lliñaja líe añuju mua munaá úkui.

Íkoka av+júte, bajumunaáma imichókatsimeime ánetu íjuvakome, múdú mé íñuj+ imichójuime gwajakuam+tu kátunukóme dít+ mémé, alliúdu dít+ íjuvane téne íkaiñellíe. Pánevaj+ méditu añumunaá dótuneéj+ av+jube ádoi ómichoibe.

PÍIKAVE ÍJU

Av+jube kátunukói íméme gwajakúam+tu, bajumunaáma amékatsi ímichókatsiñe, tédure keváime múa muná av+júteke iúballekí múdu íkokatu me um+gwarí me íkajui tsádure me íkai, iñé amékatsi p+rube íjú tédure av+jútema píkaveime, ikatunúmeiki. Me munaá av+júveke lléboime múdu me imillejú me íñuj+ ímiñe me íkane, tsá me imilletune tsít+munaá múa íñuj+ri íkane, múa me imilleí Tsukajape múa me íkaíkadu me íkane.

Tsukajakó ipíkavenema imichókatsí íjú gwajakúam+tu katunúmeiñe, pámekere me íñuj+ri íkameke méke témeime, gwakimeiañetu nábenume, pamére íñuj+ri av+júte íkameke gwajakutsokóme múdújukoi méke dít+ témeiñe.

IBÍÍ IMÍCHÓKATS+ÍJU

Me av+júte gwajakui +nellie ibíí imijú, mé katurúkokí, imiñe +tsameíri me yúvanukí, máts+rí me deíkukí, gwakimeirí, píkúri, lliñajári, ovátsamuke me mamáv+ki, me +gwaboki, paneváj+ me gwakimeíañe me menúki, añumunáre muadivu tutavátsoi.

Íkoka imichojúkome imiñeréjuko téne +´tsamei y íkaki, me íñuj+ tsum+´tsoime, tsukótsoime, me +´tsamei, méjú padukútsoime. Nábenuí me amékatsitu tsitsívu peméke, tédure me av+jube kákútsoi panevaj+ íñe me íñuj+ri me gwakimeiñe, me ts+emené me úkukí, panevaj+tú méke nábenuíme.

Teneyíe +gwabojukóme bajumunáke imiñerejuko me íñuj+ri me íkaki, tédure nábenume, Tsukajápe me íkaíkadu me íkaki mátsiañe me menúki, gwakimeíañe, pamére m+amuná y íñuj+vu y imilleáchiju y omíñe, me íñuj+ av+jube nábenuí, tsukajadú me íkaíkadu me kugwatsomeiki.

Acuerdo
de
Paz